

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Βιβλίο 2. Κεφάλαιο 3. §50-56

Σύνταξη-Επιμέλεια: ΕΥΘΥΜΙΟΣ Κ. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ-Φιλολόγος
2024-2025

Βιβλίο 2. Κεφάλαιο 3. §50-56

Ενότητα §50-56

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ὡς δὲ εἰπὼν ταῦτα
ἐπαύσατο
καὶ ἡ βουλή δῆλη ἐγένετο
εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα,
γνοὺς ὁ Κριτίας
ὅτι ἀναφεύξειτο
εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ
διαψηφίζεσθαι
περὶ αὐτοῦ,
καὶ τοῦτο ἡγησάμενος οὐ βιωτὸν,
προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι
τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε,
καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε
τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας
φανερῶς τῇ βουλῇ
ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις.
Πάλιν δὲ εἰσελθὼν εἶπεν·
«Ἐγώ, ὦ βουλή, νομίζω εἶναι
προστάτου ἔργον οἴου δεῖ,
ὅς ἂν ὁρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατῶμενους
μὴ ἐπιτρέπῃ.
Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω.
Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφρευκότες
οὐ φασὶν ἡμῖν ἐπιτρέψειν,
εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα
τὸν φανερῶς ἀπαινόμενον
τὴν ὀλιγαρχίαν.
Ἔστί δέ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις
μηδεὶς ἀποθνήσκειν
τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχιλίοις ὄντων
ἀνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου,
τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου

τοὺς τριάκοντα κυρίους εἶναι
θανατοῦν.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ὄταν τελείωσε (ο Θηραμένης τον λόγο του) αφού είπε αυτά, και η βουλή έγινε φανερή ότι τον επιδοκίμασε, ο Κριτίας, επειδή κατάλαβε ότι (ο Θηραμένης) θα πλάνωνε, αν επέτρεπε στη βουλή να αποφασίσει με ψηφοφορία γι' αυτόν και επειδή θεώρησε αυτό ανυπόφορο, αφού πλησίασε και συζήτησε κάτι με τους τριάκοντα βγήκε έξω, και διέταξε να σταθούνε τους οπλισμένους με τα ξιφίδια φανερά στη βουλή κοντά στα ξύλινα κιγκλιδώματα της βουλής. Και αφού ξαναμπήκε (στη βουλή) είπε: «Εγώ, βουλευτές, νομίζω ότι είναι έργο πολιτικού ηγέτη τέτοιου, όπως πρέπει, αν βλέπει ότι οι φίλοι του εξαπατώνται να μην το επιτρέπει. Και εγώ λοιπόν αυτό θα κάνω. Γιατί και αυτοί εδώ που έχουν σταθεί λένε πως δε θα μας το επιτρέψουν, αν αφήσουμε (αθώσουμε) έναν άνδρα που καταστρέφει φανερά το ολιγαρχικό πολίτευμα. Υπάρχει έξαλλου διάταξη στους νέους νόμους να μη καταδικάζεται κανένας σε θάνατο απ' αυτούς βεβαία που ανήκουν στους τρεις χιλιάδες χωρίς την δική σας ψήφο, αυτούς όμως που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο οι τριάκοντα να έχουν το δικαίωμα να καταδικάζουν σε θάνατο.

«Εγώ οὖ, ἔφη,
 Θηραμένην τουτονί ἐξαλείφω
 ἐκ τοῦ καταλόγου,
 συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν.
 Καὶ τοῦτον, ἔφη,
 ἡμεῖς θανατοῦμεν».
 Ἀκούσας ταῦτα ὁ Θηραμένης,
 ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἐστίαν καὶ εἶπεν:
 «Εγὼ δ' ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἰκετεύω
 τὰ πάντων ἐννομώτατα,
 μὴ ἐπὶ Κριτία εἶναι
 ἐξαλείφειν μήτε ἐμὲ
 μήτε ὑμῶν ὃν ἄν βούληται,
 ἀλλ' ὄνπερ νόμον
 τὴν κρίσιν εἶναι
 κατὰ τοῦτον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ
 οὗτοι ἔγραψαν
 περὶ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ.
 Καὶ τοῦτο μὲν ἔφη,
 μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἄγνοῶ,
 ὅτι οὐδὲν μοι ἀρκέσει ὅδε ὁ βωμός,
 ἀλλὰ βούλομαι καὶ τοῦτο ἐπιδείξαι,
 ὅτι οὗτοι, οὐ μόνον
 εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι,
 ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι.
 Ὑμῶν μέντοι, ἔφη, θαυμάζω
 ὦ ἄνδρες καλοὶ καγαθοί,
 εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς
 καὶ ταῦτα γινώσκοντες
 ὅτι οὐδὲν τό ἐμὸν ὄνομα
 εὐεξαλειπτότερον
 ἢ τὸ ὑμῶν ἐκάστω».
 Ἐκ δὲ τούτου
 ὁ τῶν τριάκοντα κήρυξ ἐκέλευσε μὲν
 τοὺς ἑνδεκα ἐπὶ τὸν Θηραμένην·
 ἐκεῖνοι δὲ εἰσελθόντες σὺν τοῖς ὑπηρέταις,
 ἡγουμένου αὐτῶν Σατύρου
 τοῦ θρασυτάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου,
 εἶπε μὲν ὁ Κριτίας· «Παραδίδομεν ὑμῖν, ἔφη,
 Θηραμένην τουτονί
 κατακεκριμένον κατὰ τὸν νόμον.

«Εγώ, εἶπε,
 διαγράφω αὐτόν τον Θηραμένη
 ἀπὸ τον κατάλογο,
 με τη σύμφωνη γνώμη όλων μας.
 Και αὐτόν, εἶπε,
 εμεῖς καταδικάζουμε σε θάνατο.
 Μόλις άκουσε αὐτό ο Θηραμένης,
 πήδησε το βωμό της Εστίας και εἶπε:
 «Εγώ, εἶπε, ἄνδρες, (σας) ικετεύω
 σε ό,τι πιο δίκαιο υπάρχει,
 να μην έχει ο Κριτίας το δικαίωμα
 να διαγράφει (από τον κατάλογο) ούτε εμένα
 ούτε όποιον τυχόν θέλει από εσάς,
 αλλά σύμφωνα μ' αὐτόν (το νόμο)
 να δικαζόμαστε
 και εσεῖς και εγώ
 τον οποιό νόμο αυτοί θέσπισαν
 γι' αὐτούς που περιλαμβάνονται στον κατάλογο.
 Και τοῦτο, εἶπε,
 δεν άγνοώ μα τους θεούς,
 ότι δηλαδή αὐτός εδώ ο βωμός δεν θα με ωφελήσει
 καθόλου αλλά θέλω να αποδείξω και αὐτό,
 ότι αυτοί δηλαδή εἶναι, όχι μόνο
 προς τους ανθρώπους πάρα πολύ άδικοι,
 αλλά και προς τους θεούς πάρα πολύ άσεβείς.
 Απορώ όμως με σας, εἶπε,
 ἄνδρες καλοί και έντιμοι,
 αν δε βοηθήσετε τους εαυτούς σας,
 και μάλιστα ενώ γνωρίζετε
 ότι το δικό μου όνομα
 δεν εξαλείφεται καθόλου πιο εύκολα
 απ' ότι το όνομα του καθενός από σας».
 Μετά απ' αὐτό
 ο κήρυκας των τριάκοντα
 κάλεσε τους ένδεκα να συλλάβουν τον Θηραμένη·
 μόλις εκείνοι λοιπόν μπήκαν μέσα μαζί με τους
 υπηρέτες, με επικεφαλή αὐτῶν τον Σάτυρο
 τον πιο θρασύ και τον πιο αδιάντροπο,
 εἶπε ο Κριτίας: «Σας παραδίνουμε, εἶπε
 αὐτόν εδώ τον Θηραμένη
 που έχει δικαστεί σύμφωνα με το νόμο».

Ὑμεῖς δὲ [οἱ ἑνδεκά]
λαβόντες καὶ ἀπαγαγόντες
οὐ δεῖ τὰ ἐκ τούτων πράττετε».
Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν,
εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος,
εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρεῖται.
Ὁ δὲ Θηραμένης ὥσπερ εἰκὸς
καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους
καθορᾶν τὰ γινόμενα.
Ἦ δὲ βουλή ἡσυχίαν εἶχεν,
ὁρῶσα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις
ὁμοίους Σατύρω
καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου
πλήρες τῶν φρουρῶν,
καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες
ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρῆσαν.
Οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν ἄνδρα
διὰ τῆς ἀγορᾶς μάλα μεγάλη τῇ φωνῇ
δηλοῦντα οἷα ἔπασχε.
Λέγεται δὲ ἐν ρῆμα καὶ τοῦτο αὐτοῦ.
Ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος ὅτι οἰμῶξοιτο,
εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο·
«Ἄν δὲ σιωπῶ, ἔφη,
οὐκ ἄρ', οἰμῶξομαι;»
καὶ ἐπεὶ γε τὸ κώνειον ἔπιε,
ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος
ἔφασαν
ἀποκοτταβίσαντα
τὸ λειπόμενον
εἰπεῖν αὐτὸν «Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ».
Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ,
ὅτι ταῦτα ἀπορρηγμένα οὐκ ἀξιόλογα,
ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρός ἀγαστὸν,
τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος
μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιώδες
ἀπομπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς.

Εσεῖς, λοιπόν, (οἱ ἑντεκά)
αφού τον συλλάβετε και τον οδηγήσετε
εκεί που πρέπει, κάνετε τα περαιτέρω».
Μόλις λοιπόν εἶπε αυτά (ο Κριτίας),
ο Σάτυρος από τη μια τον τραβούσε από τον βωμό, από
την άλλη τον τραβούσαν οι υπηρέτες.
Και ο Θηραμένης, ὅπως ἦταν φυσικό,
καλούσε και τους θεοὺς και τους ἀνθρώπους
να βλέπουν αυτά που γίνονταν.
Και οι βουλευτές δεν αντιδρούσαν,
επειδὴ ἐβλεπαν κι αὐτοὺς κοντὰ στο κιγκλίδωμα
ὅτι ἦταν ὁμοιοι με τον Σάτυρο
και το χώρο μπροστὰ ἀπὸ τὸ βουλευτήριο
γεμάτο ἀπὸ φρουροὺς,
και επειδὴ δεν ἀγνοοῦσαν
ὅτι στέκονταν ἐκτετατισμένοι με ξιφίδια.
Αὐτοὶ λοιπόν ἔσυραν τον ἄνδρα
μέσω της ἀγορᾶς, ἐνῶ με που δυνατὴ φωνὴ
φώναζε ὅσα πάθαινε.
Λέγεται ἀκόμα ἓνας λόγος και αὐτὸς δικὸς του.
Ὅταν ο Σάτυρος του εἶπε ὅτι θα θρηνήσει,
ἀν δε σιωπάσει, (αὐτὸς) του ἀπάντησε ρωτώντας τον:
«Ἀν λοιπόν σιωπᾶσω, εἶπε,
ἀραγε δε θα θρηνήσω;».
Και ὅταν, βέβαια, ἤπιε το κώνειο,
γιατί τον οδηγούσαν δια της βίας στο θάνατο,
ἐλέγαν ὅτι εἶπε αὐτός,
αφού πέταξε μακριὰ
ὅ,τι εἶχε μείνει στο ποτήρι:
«αὐτό ας για τον ωραῖο Κριτία».
Και βέβαια δεν ἀγνοῶ αὐτό,
ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ τα λόγια δεν εἶναι ἀξιόλογα.
ὅμως θεωρῶ θαυμαστό αὐτὸ το χαρακτηριστικὸ του
ὅτι αν και ο θάνατος του στεκόταν δίπλα του,
η αυτοκυριαρχία και το χιούμορ
δεν ἔλειπαν ἀπὸ την ψυχὴ του.

A. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ-ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Ενότητα §50-56

A. ΘΕΜΑ: Η δίκη του Θηραμένη

B. ΔΟΜΗ και ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΟΤΗΤΑΣ:

- ✓ Η στάση της βουλής
- ✓ Η αντίδραση του Κριτία
- ✓ Οι ενέργειες του Κριτία
- ✓ Ο λόγος του Κριτία
- ✓ Ο λόγος του Θηραμένη
- ✓ Η αντίδραση του Θηραμένη
- ✓ Η εκτέλεση του Θηραμένη

Θέση της ενότητας στο έργο

Ο Θηραμένης προκαλούμενος από τον Κριτία αντικρούει τις κατηγορίες του. Απολογείται για τα πεπραγμένα στο δημόσιο βίο του και επιρρίπτει ευθύνες στον Κριτία και στους άλλους τριάκοντα για τα έκτροπα και τις δολοφονίες του καθεστώτος. Υποστήριξε ότι με αυτές τις ενέργειες το καθεστώς έχασε την υποστήριξη και τη συμπάθεια των έντιμων πολιτών. Αν όμως είχε ακολουθηθεί η δική του μετριοπαθής πολιτική, ο λαός θα είχε πολιτικά δικαιώματα και το καθεστώς των τριάκοντα θα ήταν ισχυρό. Τελειώνοντας την απολογία του τόνισε ότι πάντα πολέμησε την άκρατη δημοκρατία και την τυραννία των λίγων αρχόντων (Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο). Ἐτσι αντιστρέφει το εἰς βάρος του κλίμα, που δημιουργήθηκε με την αγόρευση του Κριτία και επηρεάζει εὐμενῶς το ακροατήριό αλλά και τους ίδιους τους βουλευτές που ήταν ἐμπιστοὶ στοὺς τριάκοντα και διορίζονταν ἀπὸ αὐτούς (καὶ ἡ βουλή δὴλη ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα).

Εορηνευτική και αισθητική προσέγγιση

Η αντίδραση του Κριτίας

Φαίνεται ότι ο Κριτίας είναι επικεφαλής και των υπόλοιπων τυράννων που παρευρίσκονται στη βουλή αλλά και των βουλευτών. Έτσι όταν οι βουλευτές / δικαστές έδειξαν την αθωωτική τους διάθεση για το Θηραμένη, ο Κριτίας επενέβη ωμά και απροκάλυπτα για να εκβιάσει και να ανατρέψει τη δικαστική απόφαση (γνούς ὁ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διαψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξοιτο). Ο Κριτίας θεωρούσε την αθώωση του Θηραμένη με τη ψήφο των βουλευτών ως κάτι ανυπόφορο για αυτόν. Η φράση «καὶ τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγήσάμενος» είναι χαρακτηριστική της εμπάθειας και του μίσους που τρέφει ο Κριτίας κατά του Θηραμένη, αφού κρίνει ότι η ζωή του δεν αξίζει αν ο αντίπαλος του γλιτώσει. Για αυτό και επιζητεί πάση θυσία την καταδίκη του.

Οι ενέργειες του Κριτία

Οι τριάκοντα είχαν αφοπλίσει όλους τους πολίτες και τα όπλα τους τα είχαν αφιερώσει στον Παρθενώνα, προς τιμή τάχα της θεάς Αθηνάς, τον οποίο όμως φύλαγαν οι Λακεδαιμόνιοι φρουροί του Καλλίβιου. Μόνο στους δικούς τους τρισχιλίους είχαν επιτρέψει να είναι ένοπλοι. Επίσης και σε κάποιους νεαρούς ολιγαρχικούς, αδίστακτους λάτρεις της τυραννίας, είχαν δώσει εντολή κρατώντας μικρά ξίφη να παρευρίσκονται σε περίπτωση ανάγκης έξω από το χώρο της βουλής. Αυτούς κάλεσε ο Κριτίας να σταθούν επιδεικτικά μπροστά στους βουλευτές, όταν η δίκη άγερνε προς το μέρος του Θηραμένη, ώστε να εκβιάσει τη δικαστική απόφαση με την απειλή των όπλων. Οι μαχαροφόροι νεαροί στάθηκαν «ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις». Δρύφακτοι ονομάζονταν τα δρύινα κιγκλιδώματα που χώριζαν τις θέσεις των βουλευτών /δικαστών από το χώρο του ακροατηρίου της βουλής (προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε, καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις).

Γιατί η δίκη του Θηραμένη έγινε παρωδία;

Η δίκη του Θηραμένη ήταν παρωδία γιατί:

- οι δικαστές θα αποφάσιζαν με φανερή ψηφοφορία
- οι δικαστές θα ψήφισαν βλέποντας στο κιγκλίδωμα τους νεαρούς μαχαροφόρους
- οι δικαστές δεν μπορούσαν να αθώωσουν το Θηραμένη, αφού ο ίδιος ο Κριτίας είπε απροκάλυπτα ότι δεν θα επιτρέψει κάτι τέτοιο -οι δικαστές ήταν απλοί θεατές της θανατικής καταδίκης του Θηραμένη από τους τριάκοντα.

Η παρωδία της δίκης του Θηραμένη δείχνει τη βαθύτατη πολιτική και ηθική κρίση που περνά η Αθήνα την περίοδο αυτή. Δεν καταλύθηκαν μόνο οι δημοκρατικοί θεσμοί της πόλης και δεν αλλοιώθηκε απλώς η σύνθεση των θεσμικών οργάνων της, αλλά υπονομεύεται και αυτή ακόμα η στοιχειώδης έννομη τάξη και η διαδικασία στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων.

Γιατί κάθε έννοια νομιμότητας καταλύεται σε καθεστώς τυραννικό;

Στο τυραννικό καθεστώς καταλύεται κάθε έννοια νομιμότητας γιατί:

- οι τύραννοι δεν τηρούν ούτε τους νόμους που ψήφισαν οι ίδιοι
- οι αντιλήψεις των πολιτών για το νόμο και την ευσέβεια αμφισβητούνται και ωμά παραβιάζονται
- ο νόμος γίνεται παιχνίδι ή «εγχειρίδιο» στα χέρια του ισχυρού τυράννου

- ο νόμος δεν αποτελεί στήριγμα και εγγύηση της πολιτικής ζωής
- ο πολίτης δεν υπακούει στο νόμο αλλά στην αυθαιρεσία του άρχοντα – τυράννου
- το κράτος περνάει πολύπλευρη κρίση: πολιτική, κοινωνική, ιδεολογική
- τα δικαιώματα και οι ατομικές ελευθερίες δεν κατοχυρώνονται με τους νόμους, αφού ισχύει το «δίκαιο του ισχυρότερου» -η θέληση του τυράννου είναι νόμος

Ο λόγος του Κριτία

Τι υποστήριξε ο Κριτίας στην ομιλία του μετά την απολογία του Θηραμένη;

Επειδή ο Κριτίας κατάλαβε ότι οι βουλευτές - δικαστές θα αθώωναν το Θηραμένη που επιδοκίμασαν, στη δευτερολογία του απευθυνόμενος στους βουλευτές είπε ότι:

α) δε θα αφήσει, ως άξιος ηγέτης, τους δικαστές να αθώσουν το Θηραμένη αλλά θα τους προστατεύσει με τους νεαρούς μαχαιροφόρους (Εγώ, ὦ βουλή, νομίζω προστάτου ἔργον εἶναι οἴου δεῖ, ὅς ἂν ὁρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατωμένους μὴ ἐπιτρέπη). Ο Κριτίας λοιπόν εμφανίζεται ως προστάτης των δικαστών, που θέλει να τους προσυλλάξει από τη διάπραξη μιας δικαστικής πλάνης, καθώς παρασύρθηκαν και εξαπατήθηκαν από το λόγο του Θηραμένη. Έτσι, δεν τους αφήνει να εκφράσουν ελεύθερα τη βούλησή τους επικαλούμενος μάλιστα και τη σιωπηλή μαρτυρία των νεαρών που είναι αντίθετοι με την αθώωση του Θηραμένη.

β) δε θα επιτρέψει να αθωωθεί ο Θηραμένης που βλάπτει ολοφάνερα το ολιγαρχικό καθεστώς (Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφεστηκότες οὐ φασιν ἡμῖν ἐπιτρέψειν, εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τὸν φανερώς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμαινόμενον).

γ) θα διαγράψει το Θηραμένη από τον κατάλογο των τριών χιλιάδων, γιατί στους νέους νόμους απαγορεύεται η τιμωρία αυτών που ανήκουν στον κατάλογο αυτό (Ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχίλοις ὄντων μηδὲνα ἀποθνήσκειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίου εἶναι τοὺς τριάκοντα θανατοῦν).

Οι τριάκοντα ήταν βέβαιοι οι απόλυτοι ρυθμιστές της πολιτικής ζωής της Αθήνας όμως για την εδραίωση και απρόσκοπτη άσκηση της αρχής τους συνέταξαν έναν κατάλογο από 3.000 ολιγαρχικούς πολίτες, αφοσιωμένους και έμπιστους στο καθεστώς, που ήταν ένοπλοι συνεργάτες στις αυθαιρεσίες τους και τα εκτελεστικά όργανα των αποφάσεών τους. Με αυτούς επέβαλλαν στους πολίτες το φόβο και τον τρόμο. Το γεγονός αυτό πιστοποιεί ότι καταλύεται κάθε έννοια νομιμότητας, αφού οι τύραννοι δε σέβονται ούτε τις δικές τους αποφάσεις. Ο νόμος για αυτούς δεν είναι δεσμευτικός ούτε στήριγμα και εγγύηση της πολιτικής ζωής αλλά όπλο κι αυτός στην επιβολή της βούλησης των ισχυρών και μέσο τρομοκρατίας.

δ) καταδικάζεται σε θάνατο ο Θηραμένης με τη σύμφωνη γνώμη των τριάκοντα κατά πρόταση του Κριτία (Εγώ οὖν, ἔφη, Θηραμένην τουτονὶ ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν. καὶ τοῦτον, ἔφη, ἡμεῖς θανατοῦμεν). Την καταδίκη του Θηραμένη υποκινεί και κατευθύνει ο Κριτίας για λόγους ιδεολογικούς αλλά και προσωπικής αντεκδίκησης. Η βουλή υπήρξε απλώς θεατής των εξελίξεων και συνεργός μιας άδικης και παράλογης καταδίκης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι είναι πολλές και πρωτοφανείς οι αυθαιρεσίες του Κριτία. Αυτές συνίστανται στην παράνομη διακοπή της δίκης, στην πρόσκληση των νεαρών μαχαιροφόρων, στη δήθεν προστασία των δικαστών από ενδεχόμενη δικαστική πλάνη,

στη διαγραφή του Θηραμένη από τον κατάλογο των τρισχιλίων και στον εξαναγκασμό των τριάκοντα και των βουλευτών να συνεργήσουν στην καταδίκη του Θηραμένη.

Ο βωμός / εστία ήταν λίθινη συνήθως κατασκευή μέσα στο σπίτι ή σε δημόσιους χώρους, όπου λατρεύονταν αντίστοιχα οι θεότητες της οικογένειας και της πόλης. Σε αυτόν πάνω τελούνταν οι θυσίες. Ως λατρευτικός χώρος προηγήθηκε χρονικά του ναού, αλλά και αργότερα παρέμεινε βασικό συστατικό στοιχείο μέσα ή έξω από αυτόν. Σε βωμό, ιερό ή ναό κατέφευγε κανείς, όταν κινδύνευε η ζωή του, ζητώντας προστασία από τους θεούς, γιατί η παραβίαση του ασύλου θεωρούνταν βαρύτατη ασέβεια που μόλυνε όλη την πόλη. Ο σεβασμός προς τον ικέτη ήταν ύψιστο πολιτικό καθήκον. Και αυτή τη θρησκευτική και πολιτική σχέση επιβεβαιώνει και το γεγονός ότι στην Αγορά της Αθήνας, που ήταν κατεξοχήν πολιτικό κέντρο, υπήρχαν πολλοί βωμοί και ιερά, τεμένη και ναοί.

Η παραβίαση του ασύλου θεωρείται μεγάλη ασέβεια γιατί:

- α) μολύνει ολόκληρη την κοινότητα,
- β) αποτελεί παραβίαση πολιτικού καθήκοντος,
- γ) είναι άρνηση των θεσμών της ευσέβειας,
- δ) δυναμιτίζει τις καλές σχέσεις της θρησκευτικής και της πολιτικής ζωής.

Έτσι και ο Θηραμένης, όταν κατάλαβε ότι κινδύνευε η ζωή του, αναπήδησε ως ικέτης στο βωμό της βουλής, πάνω στον οποίο ορκίζονταν οι βουλευτές ότι θα εκδικάσουν τις υποθέσεις με γνώμονα το δίκαιο και την ηθική. Η προαίσθησή του όμως ότι τελικά δε θα τον σώσει ο βωμός θα αποδειχτεί αληθινή (Άκουσας ταῦτα ὁ Θηραμένης ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἐστίαν καὶ εἶπεν).

Ο Θηραμένης απευθυνόμενος στους βουλευτές / δικαστές διατύπωσε μια θερμότητα παράκληση: να μην παραχωρήσουν στον Κριτία το δικαίωμα να διαγράψει κατά βούληση και ανεξέλεγκτα από τον κατάλογο των τρισχιλίων όποιον ήθελε, αλλά να δικάζεται ο καθένας σύμφωνα με τους νόμους που οι ίδιοι οι τριάκοντα συνέταξαν και αφορούσαν τους τρισχίλιους (Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἰκετεύω τὰ πάντων ἐννομώτατα, μὴ ἐπὶ Κριτία εἶναι ἐξαλείφειν μήτε ἐμὲ μήτε ὑμῶν ὃν ἂν βούληται, ἀλλ' ὄνπερ νόμον οὗτοι ἔγραψαν περὶ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ, κατὰ τοῦτον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ τὴν κρίσιν εἶναι). Ωστόσο, είχε επιγνώση ότι η καταφυγή του στο βωμό δεν αποτελούσε ασπίδα προστασίας (Καὶ τοῦτο μὲν, ἔφη, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἄγνοῶ, ὅτι οὐδὲν μοι ἀρκέσει ὁδε ὁ βωμός), καθώς ήξερε καλά πόσο αδίστακτος ήταν ο Κριτίας, προκειμένου να θωρακίσει την τυραννία από κάθε φωνή διαμαρτυρίας. Οι επιλογές και αποφάσεις των τυράννων δεν επιδέχονται κριτικό έλεγχο και αμφισβήτηση. Ήθελε να αποδείξει σε όλους με την αναμενόμενη βίαιη απόσπασή του από το βωμό ότι οι τριάκοντα ήταν ιδιαίτερα άδικοι και ασεβείς απέναντι σε ανθρώπους και θεούς (ὅτι οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι, ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι). Ταυτόχρονα εξέφρασε την έκπληξή του προς τους βουλευτές, καθώς τους έβλεπε απαθείς και ασυγκίνητους μπροστά στο προσωπικό του δράμα. Τους προειδοποιούσε, λοιπόν, ότι αυτή η ωμή καταπάτηση του νόμου και του ασύλου δεν είχε όρια ούτε έκανε εξαιρέσεις, αλλά ότι τους ανέμενε και αυτούς η ίδια τύχη, αν δεν αντισταθούν στις αυθαιρεσίες των τυράννων Ὑμῶν μέντοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, καλοὶ κἀγαθοί, θαυμάζω, εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ αὐτὰ γιγνώσκοντες ὅτι οὐδὲν τὸ ἐμὸν ὄνομα εὐεξαλειπτότερον ἢ τὸ ὑμῶν ἐκάστου).

Πραγματολογική προσέγγιση

§50-56

Η περιγραφή της παρωδίας της δίκης του Θηραμένη είναι πολύ χαρακτηριστική για την κρίση που περνούσε ο Ελληνικός κόσμος στο τέλος του 5ου αι. π.Χ. Η κρίση δεν ήταν μόνο πολιτική: εδώ φαίνεται ολοκάθαρα πώς αμφισβητούνται και πόσο ωμά παραβιάζονται η αντίληψη που είχαν οι Έλληνες για τον Νόμο καθώς και η αντίληψη για την ευσέβεια.

§50 καὶ ἐπιστήναι... ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις

Δεν έφτανε η φανερή ψηφοφορία που είχαν επιβάλει οι Τριάκοντα στους βουλευτές/δικαστές για να επηρεάσει την ελεύθερη βούλησή τους, ο Κριτίας χρησιμοποιεί ακόμη τρομοκρατία με τους νεαρούς μαχαιροφόρους που μπήκαν μέσα στο Βουλευτήριο, σταθήκαν στο κιγκλίδωμα και κρατούσαν τα εγχειρίδια έτσι, ώστε να τα βλέπουν οι βουλευτές («φανερῶς... τῇ βουλῇ»).

§51 προστάτου ἔργον εἶναι... μὴ ἐπιτρέπη

Ο Κριτίας υποστηρίζει αδιάντροπα ότι οι δικαστές έχουν παρασυρθεί από την απολογία του Θηραμένη («ἔξαπατωμένους») και ότι ο ίδιος, ως ηγέτης, δεν μπορεί να επιτρέψει κάτι τέτοιο. Άλλωστε και «οἶδε οἱ ἔφεστηκότες», οι νεαροί με τα εγχειρίδια, λένε ότι δε θα επιτρέψουν να παρασυρθούν ούτε οι δικαστές ούτε και ο Κριτίας (ἡμῖν).

ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις... ἐγὼ οὖν...

Οι τύραννοι δεν τηροῦν ούτε τους νόμους που ψήφισαν οι ίδιοι. Καταλύεται κάθε έννοια νομιμότητας και ο νόμος γίνεται παιχνίδι ή «εγχειρίδιον» στα χέρια του ισχυρού της στιγμής. Τους απλούς πολίτες μπορούσε να τους θανατώσει οποιοσδήποτε από τους Τριάκοντα και τα ὄργανά τους με την κατηγορία ότι είναι επικίνδυνοι για το καθεστῶς. Ο «κατάλογος» είχε περιλάβει τρεις χιλιάδες ονόματα πολιτών μόνο, των οπαδών των ολιγαρχικών. Αν κάποιος από τους «ἐντὸς του καταλόγου» είχε κατηγορηθεί, δίκαια ή άδικα, για ανατρεπτικές ενέργειες, για να καταδικαστεί σε θάνατο έπρεπε να το αποφασίσουν οι πεντακόσιοι βουλευτές. Για τους «εκτός καταλόγου» αποφάσιζαν μόνο οι Τριάκοντα.

Η J. de Romilly γράφει για τη σχέση των αρχαίων Ελλήνων με τον νόμο: «Οι Έλληνες, εραστές πάντοτε της ανεξαρτησίας, διακήρυσσαν συνεχῶς με υπερηφάνεια την υπακοή τους στους νόμους. Είναι γεγονός ότι δεν αναζητούσαν με κανένα τρόπο να καθορίσουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες σε σχέση με την πόλη στην οποία ανήκαν και με την οποία είχαν ταυτισθεί. Το

μόνο που ζητούσαν ήταν να διοικείται η πόλη αυτή από έναν δικό της κανόνα και όχι έναν άνθρωπο. Έτσι ο νόμος υπήρξε το στήριγμα και η εγγύηση όλης της πολιτικής τους ζωής. Και τον χρησιμοποιούσαν ως μέσον για να αντισταθούν τόσο στην αναρχία της πρωτόγονης ζωής όσο και στην υποταγή των λαών που, σαν τους Πέρσες, υπόκεινταν στην αυθαιρεσία ενός ηγεμόνα». (Ο Νόμος στην ελληνική σκέψη, σελ. 15).

§52 ... ὁ Θηραμένης ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἐστίαν... ἱκετεύω...

Είναι πασίγνωστος και από την ιστορία και από τη λογοτεχνία (κυρίως από την τραγωδία) ο σεβασμός για τους «ικέτες», που έχουν καταφύγει σε κάποιο βωμό ή ιερό. Η παραβίαση του ασύλου θεωρείται μεγάλη ασέβεια που μολύνει ολόκληρη την κοινότητα. Η τήρηση των θεσμών της ευσέβειας «αποτελούσε σε κάθε περίπτωση πολιτικό καθήκον». Οι σχέσεις της θρησκευτικής και της πολιτικής ζωής φαίνονται αν ρίξει κανείς μια ματιά στην Αγορά των Αθηνών τα δημόσια κτήρια της αθηναϊκής δημοκρατίας είναι διάσπαρτα στον χώρο της αγοράς, ανάμεσα στα ιερά και στους βωμούς των θεών (Βλ. σχέδιο).

§53 ὕμῶν μέντοι θαυμάζω, εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς

Ο Θηραμένης προειδοποιεί τους Βουλευτές ότι αν μείνουν απαθείς σε τόσο ωμή καταπάτηση και του νόμου και του ασύλου, σίγουρα κάποιοι απ' αυτούς θα έχουν την ίδια τύχη μ' αυτόν. Εύκολα θα μπορούσε να εξαλειφθεί το όνομα οποιουδήποτε από τον κατάλογο των «τρισχιλίων» και να θανατωθεί με εντολή των τριάκοντα, χωρίς την πολυτέλεια έστω και της «στημένης» δίκης. Γι' αυτό ο Θηραμένης «απορεί που δεν βοηθάνε (οι δικαστές) τον ίδιο τον εαυτό τους».

οἱ ἔνδεκα

Αξιωματούχοι, ένας από κάθε φυλή μαζί με τον γραμματέα, προϊστάμενοι του «δεσμοτηρίου», αρμόδιοι για τις θανατικές εκτελέσεις

§55 εἶλκε ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος...

Ο Θηραμένης είχε πιαστεί από τον βωμό και ο Σάτυρος και οι υπηρέτες των τριάκοντα τον έσερναν, τον τραβάγαν για να τον απομακρύνουν.

§56 ... ὅτι οἰώξοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν

Επειδή φώναζε ο Θηραμένης, καταγγέλοντας την παρανομία και την ασέβεια των διωκτών του, μέσα στην αγορά, ο Σάτυρος τον απείλησε ότι θα τον χτυπήσει («αν δεν σωπάσεις, θα κλάψεις»), ενώ τον έσερνε για εκτέλεση. Η απάντηση του Θηραμένη στον Σάτυρο και η τελευταία του φράση «Κριτία τῷ καλῷ» δείχνουν το «παιγνιώδες» του χαρακτήρα του. Ο «παιγνιώδης» χαρακτήρας των Αθηναίων, το χιούμορ, το έξυπνο ευφυολόγημα, σφράγισαν πολλά από τα δημιουργήματα του πολιτισμού τους και πιο πολύ το θέατρο: στο σατυρικό δράμα

παρουσιαζόταν η φαιδρή όψη του μύθου των τραγωδιών που είχαν προηγηθεί στην παράσταση· στην κωμωδία του 5ου αι. π.Χ. κυριαρχούσε η ειρωνεία, ο σαρκασμός, η κριτική για τα πάντα, για πρόσωπα και γεγονότα της πολιτικής και της πνευματικής ζωής. Το «παιγνιώδες» πνεύμα είναι χαρακτηριστικό και στους πλατωνικούς διαλόγους.

§56 τὸ κώνειον

Παχύρρευστη ουσία με χαρακτηριστική δυσάρεστη οσμή από τα φύλλα και τους βλαστούς του φυτού κώνειον. Η αλκαλοειδής ουσία κωνεΐνη έχει έντονη τοξικότητα και απορροφάται γρήγορα από τους βλεννογόνους· επιφέρει παράλυση των κέντρων του προμήκους μυελού και των κέντρων κίνησης και προκαλεί σχετικά ανώδυνο θάνατο από ασφυξία.

ὁ κότταβος

Ήταν νεανικό παιχνίδι στα συμπόσια· οι παίχτες σημάδευαν από μακριά μια λεκάνη και πετούσαν μέσα το κρασί που είχε απομείνει στο ποτήρι τους, προσπαθώντας να μη χυθούν σταγόνες έξω από τη λεκάνη και προσφέροντας το όνομα αγαπημένου προσώπου. Αν δεν έπεφταν έξω από τη λεκάνη σταγόνες, ήταν καλό σημάδι για τις ερωτικές σχέσεις του παίχτη με το πρόσωπο, του οποίου το όνομα είχε αναφέρει.

Το χιούμορ του Θηραμένη αποκτά την πραγματική του διάσταση αν συσχετισθεί με το γεγονός ότι ο Κριτίας είχε συνθέσει στίχους για τον Κότταβο. Με τα σημερινά δεδομένα η φράση του Θηραμένη και η τελευταία κίνησή του προτού πεθάνει, έχει το νόημα: «και στα δικά σου» (για τον Κριτία).

Γ. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

[50] Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο,

Δευτερεύουσα χρονική

ἐπαύσατο: Ρήμα. **Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο. **τοῦ λόγου:** Εννοείται ως αντικείμενο του ρήματος. **εἰπὼν:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **ταῦτα:** Αντικείμενο της μετοχής (σύστοιχο).

καὶ ἡ βουλὴ δῆλῃ ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα,

Δευτερεύουσα χρονική

ἐγένετο: Ρήμα. **ἡ βουλὴ:** Υποκείμενο ρήματος. **δῆλῃ:** Κατηγορούμενο του υποκειμένου. **ἐπιθορυβήσασα:** Κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **εὐμενῶς:** Επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου.

γνοὺς ὁ Κριτίας καὶ τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγησάμενος, προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε,

Κύρια πρόταση

ἐξῆλθε: Ρήμα. **ὁ Κριτίας:** Υποκείμενο ρήματος. **γνοὺς:** Αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **ἡγησάμενος:** Αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **τοῦτο:** Αντικείμενο της μετοχής. **οὐ βιωτὸν:** Κατηγορούμενο του αντικειμένου. **προσσελθὼν:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **διαλεχθεὶς:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **τι:** Άμεσο αντικείμενο μετοχής (διαλεχθείς). **τοῖς τριάκοντα:** Έμμεσο αντικείμενο μετοχής.

ὅτι ἀναφεύξειτο,

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση, ως αντικείμενο της μετοχής γνοὺς. Η πρόταση λειτουργεί ως απόδοση της υποθετικής που ακολουθεί, σχηματίζοντας εξαρτημένο υποθετικό λόγο του πραγματικού.

ἀναφεύξειτο: Ρήμα. **Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο.

εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διαψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ,

Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση

ἐπιτρέψοι: Ρήμα. **ὁ Κριτίας:** Εννοείται ως υποκείμενο του ρήματος. **διαψηφίζεσθαι:** Άμεσο αντικείμενο ρήματος, τελικό απαρέμφατο, με εννοούμενο υποκείμενο τὴν βουλήν. **τῇ βουλῇ:** Έμμεσο αντικείμενο ρήματος. **περὶ αὐτοῦ:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς.

καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις.

Κύρια πρόταση

έκέλευσε: Ρήμα. **ό Κριτίας:** Εννοείται ως υποκείμενο του ρήματος. **τούς ἔχοντας:** Άμεσο αντικείμενο του ρήματος, επιθετική μετοχή. **ἐπιστῆναι:** Έμμεσο αντικείμενο ρήματος, τελικό απαρέμφατο. Ως υποκείμενο του απαρεμφάτου τίθεται η επιθετική μετοχή (ετεροπροσωπία). **τὰ ἐγχειρίδια:** Αντικείμενο της επιθετικής μετοχής. **τῇ βουλή:** Αντικείμενο του απαρεμφάτου. **φανερῶς:** Επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου. **ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της στάσης σε τόπο (ειδικότερα, του πλησίον).

[51] Πάλιν δὲ εἰσελθὼν εἶπεν·

Κύρια πρόταση

εἶπεν: Ρήμα. **ό Κριτίας:** Εννοείται ως υποκείμενο του ρήματος. **εἰσελθὼν:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **Πάλιν:** Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου.

«Εγώ, ὦ βουλή, νομίζω προστάτου ἔργον εἶναι

Κύρια πρόταση

νομίζω: Ρήμα. **Εγώ:** Υποκείμενο. **ἔργον εἶναι:** Ειδικό απαρέμφατο, ως αντικείμενο του ρήματος (απρόσωπη έκφραση). **προστάτου:** Γενική κτητική στο ἔργον. **ὦ βουλή:** Κλητική προσφώνηση. **τοιούτου:** Εννοείται ως επιθετικός προσδιορισμός στο προστάτου.

οἴου δεῖ,

Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική στο εννοούμενο τοιούτου.

δεῖ: Ρήμα. **εἶναι:** Τελικό απαρέμφατο ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος (εννοείται). **τόν προστάτην:** Εννοείται ως υποκείμενο του απαρεμφάτου. **οἴου:** Κατηγορούμενο του εννοούμενου υποκειμένου του απαρεμφάτου. Τίθεται σε γενική αντί σε αιτιατική λόγω ἑλξης από τη γενική προστάτου τοιούτου της κύριας.

[Ἑλξη του αναφορικού: Σε ἑλξη υπόκειται, πρώτον, συνήθως εκείνη η αναφορική αντωνυμία που υπό κανονικές συνθήκες θα εκφερόταν σε αιτιατική. Η πτώση αυτή παρουσιάζεται ως η πιο ευάλωτη στην ἑλξη επειδή είναι, σε σύγκριση με τις άλλες, η πιο γενική ως προς τη σημασία της και εκφράζει την πιο αόριστη σχέση. Με την ἑλξη η αιτιατική μετατρέπεται σε μια από τις πλάγιες πτώσεις, δηλαδή σε γενική ή δοτική, ποτέ όμως σε ονομαστική.

Για να συμβεί η ἑλξη πρέπει, δεύτερον, η κύρια πρόταση να απαιτεί ως συμπλήρωμά της την εξαρτημένη αναφορική πρόταση, η σχέση μεταξύ των δύο να είναι δηλαδή πολύ στενή και εσωτερική, έτσι ώστε να τείνουν να σχηματίσουν μία ενιαία έννοια· κατά κανόνα η εξαρτημένη αναφορική πρόταση που υπόκειται σε

έλξη έχει τον χαρακτήρα επιθετικού προσδιορισμού, ο οποίος «ενσωματώνεται», κατά κάποιον τρόπο, στην έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει.]

ὅς ἂν ὁρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατωμένους μὴ ἐπιτρέπη.

Δευτερεύουσα αναφορική υποθετική πρόταση

μὴ ἐπιτρέπη: Ρήμα. **ὅς:** Υποκείμενο ρήματος. **ὁρῶν:** Χρονικοῦποθετική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **τοὺς φίλους:** Αντικείμενο της μετοχής ὁρῶν. **ἐξαπατωμένους:** Κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο (τοὺς φίλους) της μετοχής ὁρῶν.

Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω.

Κύρια πρόταση

ποιήσω: Ρήμα. **ἐγὼ:** Υποκείμενο. **τοῦτο:** Αντικείμενο ρήματος (στοιχείο).

Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφεστηκότες οὐ φασιν ἡμῖν ἐπιτρέψειν,

Κύρια πρόταση

φασιν: Ρήμα. **οἶδε:** Υποκείμενο. **οἱ ἐφεστηκότες:** Επιθετική μετοχή, ως παράθεση στο υποκείμενο. **οὐκ ἐπιτρέψειν:** Αντικείμενο ρήματος, ειδικό απαρέμφατο. **οἶδε:** Υποκείμενο του απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία). **ἡμῖν:** Αντικείμενο απαρεμφάτου.

εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τὸν φανερῶς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμαινόμενον.

Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση

ἀνήσομεν: Ρήμα. **ἡμεῖς:** Εννοείται ως υποκείμενο του ρήματος. **ἄνδρα:** Αντικείμενο ρήματος. **τὸν λυμαινόμενον:** Επιθετική μετοχή, ως επιθετικός προσδιορισμός στο ἄνδρα. **τὴν ὀλιγαρχίαν:** Αντικείμενο μετοχής. **φανερῶς:** Επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου.

Ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχιλίοις ὄντων μηδένα ἀποθνήσκειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίους εἶναι τοὺς τριάκοντα θανατοῦν.

Κύρια πρόταση

Ἔστι: Ρήμα (απρόσωπο). **ἀποθνήσκειν / εἶναι:** Υποκείμενα ρήματος, τελικά απαρέμφατα. **μηδένα:** Υποκείμενο του ἀποθνήσκειν. **τῶν ὄντων:** Επιθετική μετοχή, ως γενική διαιρετική στο μηδένα. **ἐν τοῖς τρισχιλίοις:** Εμπρόθετος προσδιορισμός του μεταξύ. **ἄνευ τῆς ψήφου:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της στέρησης. **ὑμετέρας:** Επιθετικός προσδιορισμός στο ψήφου. **ἐν τοῖς νόμοις:** Εμπρόθετος της στάσης σε τόπο (μεταφορικά). **καινοῖς:** Επιθετικός προσδιορισμός στο νόμοις. **τοὺς τριάκοντα:** Υποκείμενο του απαρεμφάτου εἶναι. **κυρίους:** Κατηγορούμενο στο τοὺς τριάκοντα. **τῶν ἔξω:** Γενική αντικειμενική στο κυρίους. **τοῦ καταλόγου:** Γενική της αφετηρίας λόγω του επιρρήματος ἔξω. **θανατοῦν:** Απαρέμφατο του σκοπού.

Ἐγὼ οὖν, Θηραμένην τουτονὶ ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν.

Κύρια πρόταση

ἐξαλείφω: Ρήμα. **Ἐγὼ:** Υποκείμενο. **Θηραμένην:** Αντικείμενο. **τουτονὶ:** Επιθετικός προσδιορισμός στο Θηραμένην. **ἐκ τοῦ καταλόγου:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της απομάκρυνσης. **συνδοκοῦν:** Τροπική μετοχή, αιτιατική απόλυτη. **ἡμῖν:** Δοτική προσωπική στη μετοχή. **ἅπασιν:** Κατηγορηματικός προσδιορισμός στο ἡμῖν.

ἔφη,

Κύρια πρόταση (παρενθετική)

ἔφη: Ρήμα. **Κριτίας:** Εννοείται ως υποκείμενο.

Καὶ τοῦτον, ἡμεῖς θανατοῦμεν».

Κύρια πρόταση

θανατοῦμεν: Ρήμα. **ἡμεῖς:** Υποκείμενο. **τοῦτον:** Αντικείμενο.

ἔφη,

Κύρια πρόταση (παρενθετική)

ἔφη: Ρήμα. **Κριτίας:** Εννοείται ως υποκείμενο.

[52] Ἀκούσας ταῦτα ὁ Θηραμένης ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὴν ἐστίαν

Κύρια πρόταση

ἀνεπήδησεν: Θηραμένης. **ὁ Θηραμένης:** Υποκείμενο. **ἐπὶ τὴν ἐστίαν:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της κίνησης σε τόπο. **Ἀκούσας:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **ταῦτα:** Αντικείμενο μετοχής (σύστοιχο).

καὶ εἶπεν·

Κύρια πρόταση

εἶπεν: Ρήμα. **ὁ Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο.

«Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες, ἱκετεύω τὰ πάντων ἐννομώτατα, μὴ ἐπὶ Κριτία εἶναι ἐξαλείφειν μήτε ἐμὲ μήτε ὑμῶν ἀλλ' κατὰ τοῦτον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ τὴν κρίσιν εἶναι.

Κύρια πρόταση

ἱκετεύω: Ρήμα. **Ἐγὼ:** Υποκείμενο. **ὕμᾱς:** Εννοείται ως αντικείμενο του ρήματος. **τὰ ἐννομώτατα:** Σύστοιχο αντικείμενο ρήματος. **πάντων:** Γενική διαιρετική. **ὦ ἄνδρες:** Κλητική προσφώνηση. **μὴ εἶναι:** Τελικό απαρέμφατο (απρόσωπο), ως επεξήγηση στο τὰ ἐννομώτατα. **ἐξαλείφειν / εἶναι:** Τελικά απαρέμφατα ως υποκείμενα στο απρόσωπο μὴ εἶναι. **ἐπὶ Κριτία:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της εξάρτησης. **Κριτίαν:** Εννοείται ως υποκείμενο στο ἐξαλείφειν. **ἐμὲ:** Αντικείμενο

του απαρεμφάτου. ὑμῶν: Γενική διαιρετική. τὴν κρίσιν: Υποκείμενο του απαρεμφάτου εἶναι. ὑμῖν καὶ ἐμοὶ: Δοτικές προσωπικές ηθικές. κατὰ τοῦτον: Εμπρόθετος της συμφωνίας.

ἔφη,

Κύρια παρενθετική

ἔφη: *Ρήμα. ὁ Θηραμένης: Εννοείται ως υποκείμενο.*

ὄν ἂν βούληται,

Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, ως αντικείμενο στο ἐξαλείφειν της κύριας βούληται: *Ρήμα. ὁ Κριτίας: Εννοείται ως υποκείμενο. ὄν: Αντικείμενο ρήματος.*

ὄνπερ νόμον οὔτοι ἔγραψαν περὶ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ,

Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο κατὰ τοῦτον της κύριας ἔγραψαν: *Ρήμα. οὔτοι: Υποκείμενο. νόμον: Αντικείμενο. περὶ τῶν (ὄντων): Εμπρόθετος της αναφοράς. ἐν τῷ καταλόγῳ: Εμπρόθετος προσδιορισμός της στάσης σε τόπο.*

[53] Καὶ τοῦτο μέν, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ ἄγνοῶ,

Κύρια πρόταση

οὐκ ἄγνοῶ: *Ρήμα. ἐγώ: Υποκείμενο (ἐννοείται). τοῦτο: Αντικείμενο. μὰ τοὺς θεοὺς: Εμπρόθετος προσδιορισμός του ὅρκου.*

ἔφη,

Κύρια παρενθετική

ἔφη: *Ρήμα. ὁ Θηραμένης: Εννοείται ως υποκείμενο.*

ὅτι οὐδέν μοι ἀρκέσει ὅδε ὁ βωμός,

Δευτερεύουσα ειδική ως επεξήγηση στο τοῦτο

ἀρκέσει: *Ρήμα. ὁ βωμός: Υποκείμενο. ὅδε: Επιθετικός προσδιορισμός στο ὁ βωμός. μοι: Αντικείμενο ρήματος. οὐδέν: αιτιατική του ποσού.*

ἀλλὰ βούλομαι καὶ τοῦτο ἐπιδείξαι,

Κύρια πρόταση

βούλομαι: Ρήμα. **ἐγώ:** Υποκείμενο (εννοείται). **ἐπιδείξει:** Αντικείμενο ρήματος τελικό απαρέμφατο. **ἐγώ:** Εννοείται ως υποκείμενο (ταυτοπροσωπία). **τούτο:** Αντικείμενο απαρεμφάτου.

ὅτι οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι, ἀλλὰ καὶ περὶ θεοὺς ἀσεβέστατοι.

Δευτερεύουσα ειδική ως επεξήγηση στο τούτο

εἰσὶ: Ρήμα. **οὗτοι:** Υποκείμενο ρήματος. **ἀδικώτατοι / ἀσεβέστατοι:** Κατηγορούμενα του υποκειμένου. **περὶ ἀνθρώπους:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς. **περὶ θεοὺς:** Εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς. **μόνον:** Επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού.

Υμῶν μέντοι, ὦ ἄνδρες καλοὶ κἀγαθοί, θαυμάζω,

Κύρια πρόταση

θαυμάζω: Ρήμα. **ἐγώ:** Υποκείμενο (εννοείται). **ὕμῶν:** Αντικείμενο ρήματος. **ὦ ἄνδρες:** Κλητική προσφώνηση. **καλοὶ κἀγαθοί:** Επιθετικός προσδιορισμός στο ἄνδρες.

ἔφη,

Κύρια παρενθετική

ἔφη: Ρήμα. **ὁ Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο.

εἰ μὴ βοηθήσετε ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ ταῦτα γινώσκοντες

Δευτερεύουσα αιτιολογική υποθετικής αιτιολογίας

μὴ βοηθήσετε: Ρήμα. **ὕμεις:** Υποκείμενο (εννοείται). **ὕμιν αὐτοῖς:** Αντικείμενο. **καὶ ταῦτα:** Επιρρηματική έκφραση που προσδίδει έμφαση στη μετοχή. **γινώσκοντες:** Εναντιωματική μετοχή συννημμένη στο υποκείμενο του ρήματος.

ὅτι οὐδὲν τὸ ἐμὸν ὄνομα εὐεξαλειπτότερον ἢ τὸ ὑμῶν ἐκάστου».

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση ως αντικείμενο της μετοχής γινώσκοντες

ἐστὶ: Ρήμα (εννοείται). **τὸ ὄνομα:** Υποκείμενο. **εὐεξαλειπτότερον:** Κατηγορούμενο. **ἐμὸν:** Επιθετικός προσδιορισμός στο ὄνομα. **ἢ τὸ (ὄνομα):** β' ὅρος σύγκρισης και υποκείμενο ρήματος. **ὕμῶν:** Γενική διαιρετική. **ἐκάστου:** Γενική κτητική.

[54] Ἐκ δὲ τούτου ἐκέλευσε μὲν ὁ τῶν τριάκοντα κῆρυξ τοὺς ἑνδεκα ἐπὶ τὸν Θηραμένην·

Κύρια πρόταση

ἐκέλευσε: Ρήμα. **ὁ κῆρυξ:** Υποκείμενο. **τοὺς ἑνδεκα:** Αντικείμενο. **τῶν τριάκοντα:** Γενική κτητική. **ἐπὶ τὸν Θηραμένην:** Εμπρόθετος της εχθρικής κίνησης. **Ἐκ τούτου:** Εμπρόθετος του χρόνου.

ἐκεῖνοι δὲ εἰσελθόντες σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἡγουμένου αὐτῶν Σατύρου τοῦ Θραυστάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου, εἶπε μὲν ὁ Κριτίας·

Κύρια πρόταση

εἶπε: **Ρήμα.** ὁ Κριτίας: Υποκείμενο. εἰσελθόντες: Ονομαστική απόλυτη χρονική μετοχή. ἐκεῖνοι: Υποκείμενο της μετοχής εἰσελθόντες. σὺν τοῖς ὑπηρέταις: Εμπρόθετος προσδιορισμός της συνοδείας. ἡγουμένου: Γενική απόλυτη τροπική μετοχή. Σατύρου: Υποκείμενο της μετοχής. αὐτῶν: Αντικείμενο της μετοχής ἡγουμένου. τοῦ θραυστάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου: Επιθετικοί προσδιορισμοί στο Σατύρου.

«Παραδίδομεν ὑμῖν, Θηραμένην τουτονὶ κατακεκρimeνον κατὰ τὸν νόμον·

Κύρια πρόταση

Παραδίδομεν: Ρήμα. ἡμεῖς: Εννοείται ως υποκείμενο του ρήματος. Θηραμένην: Ἀμεσο αντικείμενο ρήματος. ὑμῖν: Ἐμμεσο αντικείμενο ρήματος. τουτονὶ: Επιθετικός προσδιορισμός στο Θηραμένην. κατακεκρimeνον: Επιθετική μετοχή στο Θηραμένην. κατὰ τὸν νόμον: Εμπρόθετος της συμφωνίας.

ἔφη,

Κύρια πρόταση (παρενθετική)

ἔφη: **Ρήμα.** ὁ Κριτίας: Εννοείται ως υποκείμενο.

[55] Ὑμεῖς δὲ λαβόντες καὶ ἀπαγαγόντες οἱ ἑνδεκα τὰ ἐκ τούτων πράττετε».

Κύρια πρόταση

πράττετε: **Ρήμα.** ὑμεῖς: Υποκείμενο. οἱ ἑνδεκα: Παράθεση στο υποκείμενο. τὰ ἐκ τούτων: Αντικείμενο. λαβόντες καὶ ἀπαγαγόντες: Χρονικές μετοχές, συνημμένες στο υποκείμενο του ρήματος. αὐτόν: Εννοείται ως αντικείμενο των μετοχών.

οὗ δει

Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση

δει: **Ρήμα.** ἀπαγάγειν: Τελικό απαρέμφατο, εννοείται ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος. αὐτόν: Εννοείται ως αντικείμενο του απαρεμφάτου. οὗ: Επιρροηματικός προσδιορισμός της στάσης σε τόπο.

Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν,

Χρονική πρόταση

εἶπεν: **Ρήμα.** ὁ Κριτίας: Εννοείται ως υποκείμενο. ταῦτα: Σύστοιχο αντικείμενο.

εἶλκε μὲν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ὁ Σάτυρος,

Κύρια πρόταση

εἶλκε: **Ρήμα.** ὁ Σάτυρος: **Υποκείμενο.** αὐτόν: **Εννοείται ως αντικείμενο.** ἀπὸ τοῦ βωμοῦ: **Εμπρόθετος προσδιορισμός της απομάκρυνσης.**

εἶλκον δὲ οἱ ὑπηρετάι.

Κύρια πρόταση

εἶλκον: **Ρήμα.** οἱ ὑπηρετάι: **Υποκείμενο.** αὐτόν: **Εννοείται ως αντικείμενο.**

ὁ δὲ Θηραμένης καὶ θεοὺς ἐπεκαλεῖτο καὶ ἀνθρώπους καθορᾶν τὰ γιγνόμενα.

Κύρια πρόταση

ἐπεκαλεῖτο: **Ρήμα.** ὁ Θηραμένης: **Υποκείμενο.** θεοὺς / ἀνθρώπους: **Αντικείμενα ρήματος.** καθορᾶν: **Απαρέμφατο του σκοπού.** θεοὺς / ἀνθρώπους: **Υποκείμενα του απαρεμφάτου.** τὰ γιγνόμενα: **Επιθετική μετοχή ως αντικείμενο του απαρεμφάτου.**

ὥσπερ εἰκὸς

Δευτερεύουσα αναφορική παραβολική που δηλώνει τρόπο

εἰκὸς ἦν: **Απρόσωπη έκφραση.** ἐπικαλεῖσθαι: **Τελικό απαρέμφατο, εννοείται ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης.**

Ἡ δὲ βουλή ἡσυχίαν εἶχεν, ὁρῶσα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις ὁμοίους Σατύρω καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου πλήρες τῶν φρουρῶν, καὶ οὐκ ἀγνοοῦντες

Κύρια πρόταση

εἶχεν: **Ρήμα.** Ἡ βουλή: **Υποκείμενο.** ἡσυχίαν: **Αντικείμενο.** ὁρῶσα - οὐκ ἀγνοοῦντες: **Αιτιολογικές μετοχές, συνημμένες στο υποκείμενο.** τοὺς ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις: **Αντικείμενο της μετοχής ὁρῶσα.** ὄντας: **Εννοούμενη κατηγορηματική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο της μετοχής ὁρῶσα.** ὁμοίους: **Κατηγορούμενο.** Σατύρω: **Δοτική αντικειμενική.** τὸ ἔμπροσθεν: **Αντικείμενο της μετοχής ὁρῶσα.** πλήρες: **Κατηγορούμενο στο τὸ ἔμπροσθεν, μέσω της εννοούμενης κατηγορηματικής μετοχής ὄν.** τοῦ βουλευτηρίου: **Γενική της αφετηρίας ή του χωρισμού.** τῶν φρουρῶν: **Γενική αντικειμενική στο πλήρες.**

ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρήσαν.

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση ως αντικείμενο στη μετοχή οὐκ ἀγνοοῦντες

παρήσαν: **Ρήμα.** οὗτοι: **Εννοείται ως υποκείμενο.** ἔχοντες: **Τροπική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο.** ἐγχειρίδια: **Αντικείμενο της μετοχής.**

[56] Οἱ δ' ἀπήγαγον τὸν ἄνδρα διὰ τῆς ἀγορᾶς μάλα μεγάλη τῇ φωνῇ δηλοῦντα

Κύρια πρόταση

ἀπήγαγον: **Ρήμα.** Οἱ δε: **Υποκείμενο.** τὸν ἄνδρα: **Αντικείμενο.** διὰ τῆς ἀγορᾶς: **Εμπρόθετος της κίνησης μέσα από τόπο.** δηλοῦντα: **Χρονική μετοχή, συνημμένη**

στο αντικείμενο του ρήματος. **τῇ φωνῇ:** Δοτική του τρόπου στη μετοχή. **μεγάλη:** Κατηγορηματικός προσδιορισμός στο τῇ φωνῇ. **μάλα:** Επιρρηματικός του ποσού.

οἷα ἔπασχε.

Δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική ως αντικείμενο στη μετοχή δηλοῦντα

ἔπασχε: **Ρήμα.** οὗτος: **Εννοείται** ως υποκείμενο. **οἷα:** Σύστοιχο αντικείμενο.

Λέγεται δ' ἐν ῥῆμα καὶ τοῦτο αὐτοῦ.

Κύρια πρόταση

Λέγεται: **Ρήμα.** **ῥῆμα:** Υποκείμενο. **ἐν:** Επιθετικός προσδιορισμός στο ῥῆμα. **τούτο:** Επιθετικός προσδιορισμός στο υποκείμενο. **αὐτοῦ:** Γενική υποκειμενική.

Ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος

Δευτερεύουσα χρονική πρόταση

εἶπεν: **Ρήμα.** ὁ Σάτυρος: Υποκείμενο.

ὅτι οἰμῶξοιτο,

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση, ως αντικείμενο στο εἶπεν

οἰμῶξοιτο: **Ρήμα.** ὁ Θηραμένης / οὗτος: **Εννοείται** ως υποκείμενο.

εἰ μὴ σιωπήσειεν,

Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση

μὴ σιωπήσειεν: **Ρήμα.** ὁ Θηραμένης / οὗτος: **Εννοείται** ως υποκείμενο.

[Με απόδοση τη δευτερεύουσα ειδική πρόταση που προηγείται, δημιουργεί πλάγιο υποθετικό λόγο που δηλώνει το προσδοκώμενο.]

ἐπήρετο·

Κύρια πρόταση

ἐπήρετο: **Ρήμα.** ὁ Θηραμένης: **Εννοείται** ως υποκείμενο.

«Ἄν δὲ σιωπῶ,

Δευτερεύουσα υποθετική πρόταση

σιωπῶ: **Ρήμα.** ἐγώ: Υποκείμενο (εννοείται).

[Με απόδοση το ρήμα μέλλοντα της πρότασης που ακολουθεί, σχηματίζει υποθετικό λόγο του προσδοκώμενου.]

οὐκ ἄρ', οἰμῶξομαι;»

Ευθεία ερωτηματική πρόταση

οἰμῶξομαι: **Ρήμα.** ἐγώ: Υποκείμενο (εννοείται).

ἔφη,

Κύρια παρενθετική

ἔφη: **Ρήμα. ὁ Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο.

καὶ ἐπεὶ γε ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιδε,

Δευτερεύουσα χρονική πρόταση

ἔπιδε: **Ρήμα. ὁ Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο. **τὸ κώνειον:** Αντικείμενο. **ἀναγκαζόμενος:** Αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. **ἀποθνήσκειν:** Τελικό απαρέμφατο, ως αντικείμενο της μετοχής. **ὁ Θηραμένης:** Εννοείται ως υποκείμενο και του απαρεμφάτου (ταυτοπροσωπία).

τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα εἰπεῖν αὐτόν·

Κύρια πρόταση

ἔφασαν: **Ρήμα. τινές:** Εννοείται ως υποκείμενο. **εἰπεῖν:** Αντικείμενο ρήματος ειδικό απαρέμφατο. **αὐτόν:** Υποκείμενο απαρεμφάτου (ετεροπροσωπία). **ἀποκοτταβίσαντα:** Χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του απαρεμφάτου. **τὸ λειπόμενον:** Επιθετική μετοχή, ως αντικείμενο της χρονικής μετοχής (ἀποκοτταβίσαντα).

«Κριτία τοῦτ' ἔστω τῷ καλῷ».

Κύρια πρόταση (επιθυμίας)

ἔστω: **Ρήμα. τοῦτο:** Υποκείμενο ρήματος. **Κριτία:** Δοτική προσωπική χαριστική. **τῷ καλῷ:** Επιθετικός προσδιορισμός στο Κριτία.

Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἀγνοῶ,

Κύρια πρόταση

οὐκ ἀγνοῶ: **Ρήμα. ἐγώ:** Υποκείμενο (εννοείται). **τοῦτο:** Αντικείμενο.

ὅτι ταῦτα ἀποφθέγματα οὐκ ἀξιόλογα,

Δευτερεύουσα ειδική πρόταση ως επεξήγηση στο τοῦτο

ἐστὶ: Εννοείται ως ρήμα. **ταῦτα:** Υποκείμενο (αττική σύνταξη). **ἀποφθέγματα:** Κατηγορούμενο. **οὐκ ἀξιόλογα:** Επιθετικός προσδιορισμός στο ἀποφθέγματα.

ἐκεῖνο δὲ κρίνω τοῦ ἀνδρὸς ἀγαστόν, τὸ τοῦ θανάτου παρεστηκότος μήτε τὸ φρόνιμον μήτε τὸ παιγνιώδες ἀπολιπεῖν ἐκ τῆς ψυχῆς.

Κύρια πρόταση

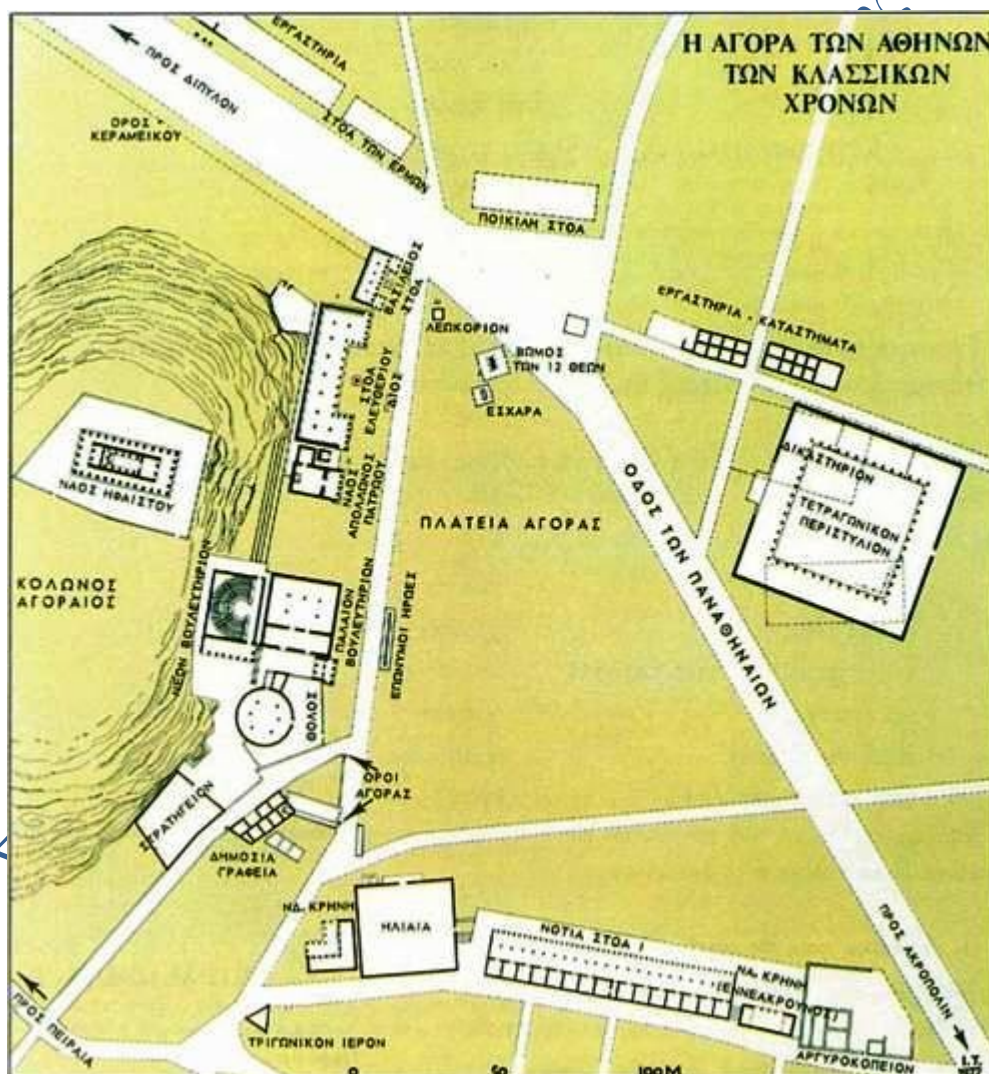
κρίνω: **Ρήμα. ἐγώ:** Υποκείμενο (εννοείται). **ἐκεῖνο:** Αντικείμενο ρήματος. **ἀγαστόν:** Κατηγορούμενο του αντικειμένου. **τοῦ ἀνδρὸς:** Γενική κτητική. τὸ μή **ἀπολιπεῖν:** Εναρθρο απαρέμφατο ως επεξήγηση στο ἐκεῖνο. τὸ φρόνιμον / τὸ **παιγνιώδες:** Υποκείμενα του απαρεμφάτου. **ἐκ τῆς ψυχῆς:** Εμπρόθετος της απομάκρυνσης. **παρεστηκότος:** Γενική απόλυτη χρονική (ή εναντιωματική) μετοχή. **τοῦ θανάτου:** Υποκείμενο μετοχής

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Α. ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Ι. Ανοιχτού Τύπου-Κλειστού τύπου-Γραμματικές-Συντακτικές:

1. Να παρατηρήσετε το σχέδιο της Αγοράς των Αθηνών. Ποια εντύπωση δημιουργείται για τις σχέσεις θρησκευτικής και πολιτικής ζωής; Υπάρχουν παρόμοιες σχέσεις στην σύγχρονη εποχή;
2. Να αιτιολογηθεί η αντιφατική στάση της Βουλής σε δύο διαφορετικά σημεία της συνεδρίας: «εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα» (§50) και «ἡσυχίαν εἶχε» (§55).



1. Ποια ήταν η αρχική αντίδραση της Βουλής σε όσα είπε ο Θηραμένης; Ποια αλλαγή στάσης παρατηρείτε;

- α) μετά την παρέμβαση του Κριτία,
β) μετά τα τελευταία λόγια του Θηραμένη;

2 Γιατί η σύλληψη του Θηραμένη μέσα στο δικαστήριο ήταν και ανόσια, και άδικη;

3 Να γραφεί η §50 με τις εξής αλλαγές: ο Θηραμένης=οί φεύγοντες (= οι κατηγορούμενοι), Κριτίας = οί διώκοντες (= οι κατήγοροι), ή Βουλή = οι βουλευταί.

Κάνε τις αλλαγές στο κείμενο:

Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο, καὶ ἡ βουλὴ δῆλῃ ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα, γνοὺς ὁ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διάψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξειτο, καὶ τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγησάμενος, προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε, καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις.

4 Με ποιες απλές ή σύνθετες λέξεις των §50-51 έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις της ΝΕ:

Το κείμενο: [50] Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο, καὶ ἡ βουλὴ δῆλῃ ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα, γνοὺς ὁ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διάψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξειτο, καὶ τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγησάμενος, προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε, καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις. [51] Πάλιν δὲ εἰσελθὼν εἶπεν· «Εγώ, ὦ βουλὴ, νομίζω προστάτου ἔργον εἶναι οἴου δεῖ, ὅς ἂν ὀρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατωμένους μὴ ἐπιτρέπη. Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω. Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφεστηκότες οὐ φασιν ἡμῖν ἐπιτρέψειν, εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τὸν φανερώς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμαινόμενον. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχιλίοις ὄντων μηδένα ἀποθνήσκειν ἄνευ τῆς ὁμετέρας ψήφου, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίους εἶναι τοὺς τριάκοντα θανατοῦν. Ἐγὼ οὖν, ἔφη, Θηραμένην τουτονὶ ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν. Καὶ τοῦτον, ἔφη, ἡμεῖς θανατοῦμεν».

αλοιφή, =

άνεση =

απάτη =

απολυμαίνω=

επιστάτης =

επιτροπή =

λόγος =

λύματα =

φυγή =

ψήφος =

5 Πώς χαρακτηρίζετε τον Κριτία από τις πράξεις του και τα λόγια του;

6. Οι λόγοι του Θηραμένη (§52) να γραφούν με τις εξής αλλαγές: ἐγώ = ἡμεῖς, Κριτίας = τριάκοντα.

Κάνε τις αλλαγές στο κείμενο:

Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἰκετεύω τὰ πάντων ἐννομώτατα, μὴ ἐπὶ Κριτία εἶναι ἐξαλείφειν μήτε ἐμὲ μήτε ὑμῶν ὃν ἂν βούληται, ἀλλ' ὅνπερ νόμον οὗτοι ἔγραψαν περὶ τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ, κατὰ τοῦτον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ τὴν κοίτην εἶναι.

7. Με ποια επιχειρήματα προσπαθεῖ ο Θηραμένης να υπερασπιστεῖ τον εαυτό του; Ποιο ἦταν το τελευταῖο ὄπλο της «υπερασπιστικῆς γραμμῆς» του Θηραμένη;

8. Οι λέξεις της στήλης Α (§ 50-51) να συνδεθοῦν με τις στήλες Β και Γ (ὅπως στο παράδειγμα):

Το κείμενο: [50] Ὡς δ' εἰπὼν ταῦτα ἐπαύσατο, καὶ ἡ βουλή δῆλη ἐγένετο εὐμενῶς ἐπιθορυβήσασα, γνούς ὁ Κριτίας ὅτι εἰ ἐπιτρέψοι τῇ βουλῇ διαψηφίζεσθαι περὶ αὐτοῦ, ἀναφεύξαιτο, καὶ τοῦτο οὐ βιωτὸν ἡγησάμενος, προσελθὼν καὶ διαλεχθεὶς τι τοῖς τριάκοντα ἐξῆλθε, καὶ ἐπιστῆναι ἐκέλευσε τοὺς ἔχοντας τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας φανερώς τῇ βουλῇ ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις. [51] Πάλιν δὲ εἰσελθὼν εἶπεν «Ἐγὼ, ὦ βουλή, νομίζω προστάτου ἔργον εἶναι οἴου δεῖ, ὅς ἂν ὀρῶν τοὺς φίλους ἐξαπατωμένους μὴ ἐπιτρέπη. Καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω. Καὶ γὰρ οἶδε οἱ ἐφεστηκότες οὐ φασιν ἡμῖν ἐπιτρέψειν, εἰ ἀνήσομεν ἄνδρα τὸν φανερώς τὴν ὀλιγαρχίαν λυμαινόμενον. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς καινοῖς νόμοις τῶν μὲν ἐν τοῖς τρισχιλίοις ὄντων μηδένα ἀποθνήσκειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας ψήφου, τῶν δ' ἔξω τοῦ καταλόγου κυρίους εἶναι τοὺς τριάκοντα θανατοῦν. Ἐγὼ οὖν, ἔφη, Θηραμένην τουτονὶ ἐξαλείφω ἐκ τοῦ καταλόγου, συνδοκοῦν ἅπασιν ἡμῖν. Καὶ τοῦτον, ἔφη, ἡμεῖς θανατοῦμεν».

A	B	Γ
οι λέξεις/φράσεις	εἶναι	συμπληρώνουν/προσδιορίζουν
δῆλη	υποκείμενο	ἐπιστῆναι
διαψηφίζεσθαι	υποκείμενο	ἡμῖν
βιωτὸν	κατηγορούμενο	ἀποθνήσκειν
τοὺς ἔχοντας	κατηγορούμενο	ἐπιτρέψοι
ἐξαπατωμένους	αντικείμενο	τοῦτο

μηδένα
θανατοῦν
ἅπασιν

κατηγ. μετοχή
κατηγ. προσδιορ.
υποκείμενο

βουλή
τοὺς φίλους
ἔστι

9. Υπογραμμίστε τη σωστή απάντηση: η μετοχή ἡγουμένου (§54 ἐκεῖνοι δὲ εἰσελθόντες σὺν τοῖς ὑπηρέταις, ἡγουμένου αὐτῶν Σατύρου τοῦ θρασυτάτου τε καὶ ἀναιδεστάτου, εἶπε μὲν ὁ Κριτίας) είναι:

κατηγορηματική
τροπική
αιτιολογική
εναντιωματική

10. Οι μετοχές της στήλης Α (§ 52-53) να συνδεθούν με τις δευτερεύουσες προτάσεις της στήλης Β στις οποίες αντιστοιχούν: (Διάγραψε τις λανθασμένες απαντήσεις)

A

α) ἀκούσας

B

ἐπειδὴν ἀκούσῃ
εἰ ἤκουσε
εἰ καὶ ἤκουσε
ἐπεὶ ἤκουσε

β) γινώσκοντες

ἐπεὶ γινώσκετε
εἰ καὶ γινώσκετε
ἐάν γινώσκητε
ἵνα γινώσκητε

11. Το τμήμα «ὁ δὲ Θηραμένης... παρῆσαν» (§55) να γραφεί με τις εξής αλλαγές: Θηραμένης = οἱ φεύγοντες, ἡ βουλή = οἱ βουλευταί.

12. Οι προτάσεις της στήλης Α (§55) να συνδεθούν με τον κατάλληλο χαρακτηρισμό της στήλης Β. Επίλεξε την απάντησή σου

A

ὥς ταῦτα εἶπεν
ὥσπερ εἰκός
ὅτι ἐγχειρίδια ἔχοντες παρῆσαν
οἷα ἔπασχε

B

πλάγια ερωτηματική
χρονική
υποθετική
χρονική

εἰ μὴ σιωπήσειεν
ἐπεὶ .. τὸ κώνειον ἔπιε

αναφορική
ειδική

13. Από την αφήγηση των γεγονότων φαίνεται ότι ο Ξενοφών βλέπει με συμπάθεια τον Θηραμένη. Ποια στοιχεία το δηλώνουν αυτό;

- Τι φοβήθηκε ο Κριτίας από τη στάση της βουλής και πώς αντέδρασε;
2. Πώς επιχείρησε ο Κριτίας να αποτρέψει την ευνοϊκή για το Θηραμένη απόφαση;
3. Τι γνωρίζετε για τους τρισχιλίους;
4. Να παρουσιάσετε τις θέσεις και το ήθος του Κριτία.
5. Τι γνωρίζετε για την εστία και γιατί ο Θηραμένης αναπήδησε στο βωμό της βουλής;
6. Να παρουσιάσετε τα επιχειρήματα και το ήθος του Θηραμένη.
7. Να δικαιολογήσετε τον χαρακτηρισμό που αποδίδει ο Θηραμένης στους λοιπούς
τριάκοντα τυράννους.
8. Η καταδίκη του Θηραμένη ήταν προσχεδιασμένη. Ποια σημεία του κειμένου
αποκαλύπτουν τη σκευωρία;
9. Το κείμενο φανερώνει ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια παρωδία δίκης με τις ωμές
επεμβάσεις και αυθαιρεσίες του Κριτία. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγετε για το πολιτικό
και ηθικό επίπεδο της εποχής εκείνης;
10. Δεδομένου ότι η σκηνή έχει έντονη θεατρικότητα, πώς θα σκηνοθετούσατε το υφος
και τις κινήσεις του Θηραμένη γύρω από την εστία;

β. Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Με ποιες λέξεις μαρτυρείται η επιδοκimasία της βουλής στα λόγια του Θηραμένη;
2. Τι διέταξε ο Κριτίας τους «ἔχοντας τὰ ἐγχειρίδια»;
3. Για τι κατηγορεί ο Κριτίας το Θηραμένη ενώπιον της βουλής;
4. Πώς ο Κριτίας νομιμοποιεί την εξόντωση του Θηραμένη;
5. Τι εξηγεί ο Θηραμένης πώς θα ακολουθήσει, αν εξαλειφθεί τόσο εύκολα το όνομά του από τον κατάλογο;

γ. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

1. Τι θα εμπόδιζαν κατά τον Κριτία εκείνοι που στέκονταν «ἐπὶ τοῖς δρυφάκτοις»;

- α. να εξαλείψουν το όνομα του Θηραμένη από τον κατάλογο
- β. να αφήσουν ατιμώρητο το Θηραμένη
- γ. να εξαπατώνται οι φίλοι του Κριτία (οι βουλευτές)
- δ. να είναι οι τριάκοντα υπεύθυνοι για το θάνατο του Θηραμένη

2. Ο Θηραμένης στέκεται ικέτης στο βωμό, για να αποδείξει πόσο

- α. ασεβείς είναι οι τριάκοντα προς τους θεούς
- β. εύκολα μπορεί να εξαλειφθεί το όνομα του καθενός
- γ. άδικοι είναι οι τριάκοντα προς τους ανθρώπους
- δ. αποτελεσματικά θα τον προστατέψει ο βωμός

3. Για την καταδίκη αυτών που περιλαμβάνονταν στον κατάλογο των τρισχιλίων αρμοδιότητα είχαν:

- α. οι Τριάκοντα
- β. οι βουλευτές
- γ. οι Έντεκα
- δ. η εκκλησία του Δήμου

4. Ο Θηραμένης ζητά από τους βουλευτές:

- α. να ενδιαφεροθούν να σταματήσουν τις αυθαιρεσίες του Κριτία γιατί διαφορετικά θα έχουν και αυτοί την ίδια τύχη
- β. να αδιαφορήσουν για να σωθούν οι ίδιοι
- γ. να καταδικάσουν τον Κριτία
- δ. να του επιβάλλουν διαφορετική ποινή από αυτή του θανάτου

ΣΩΣΤΟ-ΛΑΘΟΣ

- 1. Η βουλή αποδοκίμασε τα λόγια του Θηραμένη =
- 2. Ο Κριτίας δηλώνει ότι δεν θα επιτρέψει να εξαπατώνται οι τριάκοντα =
- 3. Τους «έξω του καταλόγου» μπορούν να σκοτώνουν οι τριάκοντα =
- 4. Ο Θηραμένης ικετεύει να μην μπορεί ο Κριτίας να εξαλείφει ονόματα από τον κατάλογο =
- 5. Ο Θηραμένης γνωρίζει ότι δεν θα τον σώσει ο βωμός =

6. Ο Θηραμένης αυθαίρετα διαγράφηκε από τον κατάλογο των τριών χιλιάδων έμπιστων
ολιγαρχικών =
7. Οι τριάκοντα είχαν δικαίωμα να καταδικάσουν σε θάνατο αυτούς που περιλάμβανε ο κατάλογος των τριών χιλιάδων =
8. Η απόσπαση ικέτη από το βωμό θεωρούνταν πράξη ασεβής =
9. Ο Θηραμένης πίστευε ότι ο Κριτίας έχει το δικαίωμα να παραβιάζει τους νόμους που θέσπισαν οι Τριάκοντα =

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Να κλίνετε σε ενικό και πληθυντικό αριθμό τα παρακάτω ουσιαστικά: έγχειρίδια, προστάτου, έργον, άνδρα, όλιγαρχίαν, νόμος, ψήφου, καταλόγου, έστίαν, κρίσιν, θεούς, βωμός, ανθρώπους, όνομα
2. Να γίνει χρονική αντικατάσταση στα παρακάτω ρήματα: ειπών, έπαύσατο, έγένετο, έπιτρέψοι, διαψηφίζεσθαι, αναφεύξειτο, ήγησάμενος, διαλεχθείς, έξηλθε, έχοντας, εΐναι, όρῶν, αποθνήσκειν, ακούσας, εξαλείφειν, βούληται, έγραψαν, βοηθήσετε
3. Να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στα παρακάτω ρήματα: έπαύσατο, έγένετο, έξηλθε, εκέλευσε, ειπεν, έπιτρέπη, ανεπήδησεν, βούληται, έγραψαν, εισί
4. - διαψηφίζεσθαι = να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του παρακειμένου της μέσης φωνής
- ήγησάμενος = να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στο β' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της μέσης φωνής
- όρῶν = να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στο β' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής
- εξαπατώμενους = να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στο γ' πληθυντικό πρόσωπο που ενεστώτα της μέσης φωνής
- εξαλείφω = να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του παρακειμένου της μέσης φωνής
5. Να γράψετε τα παραθετικά των επιθέτων και επιρρημάτων: εὖμενῶς, φανερώς, φίλους, κυρίους, έννομώτατα, άδικώτατοι, άσεβέστατοι, καλοί, άγαθοί, εύεξαλειπότερον
6. Να κλιθούν οι αντωνυμίες στο γένος που βρίσκονται και στους δύο αριθμούς: ταῦτα, οἱου, ὅς, οἶδε, ἡμῖν, ὑμετέρας, ὑμῶν, οὐδέν, ὑμῖν αὐτοῖς, ἐμόν

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ

1. Να γράψετε ομόρριζα στα νέα ελληνικά των λέξεων: ἐπαύσατο, ἐπιθορυβήσασα, ἐπιτρέψοι, προστάτου, φασίν, ἀνήσομεν, ἐξαλείφω, συνδοκοῦν, ἐστίαν, ἱκετεύω, ἔγραψαν, ἀγνοῶ, ἀρκέσει

2. Να βρείτε τις λέξεις της παραγράφου 50 με τις οποίες σχετίζονται ετυμολογικά οι παρακάτω: διάλεκτος, δρυμός, γνώση, παυσίπονο, ἐκδηλος, κελευστής, θορυβώδης, ανεπίτρεπτος, εγχείρημα, υπερψήφιση, βιωσιμότητα, φευγάτος.

3. Να βρείτε τις λέξεις της παραγράφου 51 με τις οποίες σχετίζονται ετυμολογικά οι παρακάτω: επιστασία, λόγος, απατηλά, νήμεσις, καινοφανής, ιδέα, επάλειψη, προστατευτικός, κυριότητα, αλαφία, προφήτης, ποιητής, ημιθανής, έφεση, δοξασία.

4. Να βρείτε τις λέξεις των παραγράφων 52-53 με τις οποίες σχετίζονται οι παρακάτω:

πηδάλιο, ικέτης, απόφαση, εξάλειψη, αυτάρκης, εστιατόριο, άγνοια, βάση, αδίκημα, άκριτος, γραμματέας, επίδειξη, βούληση, θαυμαστός, συλλογή.

5. Ποια είναι η σημασία των παρακάτω σύνθετων ρημάτων του ἥμι; Να γράψετε και από ένα ομόρριζο ουσιαστικό της νέας ελληνικής, ένα για κάθε ρήμα: ἀνίημι, ἀφίημι, ἐφίεμαι, ἐνίημι, παρίημι, καθίημι, συνίημι, δίημι.

6. Να γράψετε τα συνώνυμα στα αρχαία ελληνικά των παρακάτω λέξεων του κειμένου: ὄρῳ, ἀποθνήσκω, δεῖ, ἀνίημι, λυμαίνομαι

7. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη στήλη Β.

A	B
δηλος	αυτός που εξαλείφεται εύκολα
εὐμενῶς	ἐπιθορυβῶ διαγράφω
ἀναφεύγω	φανερός
προσερχομαι	πολιτικός ηγέτης
δρυφακτα	καταστρέφω
προστάτης	επιδοκιμάζω
οἱ ἐφεστηκότες	αφήνω
ἀνιήμι	ξύλινα κιγκλιδώματα
λυμαίνομαι	γλιτώνω
ἐξαλείφω	πλησιάζω
εὐεξαλείπτω	αυτοί που έχουν σταθεί μπροστά στα κιγκλιδώματα

8. Να βρείτε την ετυμολογία των λέξεων: βουλή, βιωτός, έγχειρίδιον, προστάτης, ὀλιγαρχία, νόμος, κύριος, ὑπηρέτης

9. Με ποια ομάδα λέξεων είναι ομόρριζες οι διαλεχθείς και προστάτου;

- α. εκλογή – στάδιο – σταθμός – κατάντημα
- β. υπόστεγο – αναλογικός – παραλογίζομαι – ασταθής
- γ. λεξικό – αναστηλώνω – υπόλογος – στατικός
- δ. ανάσταση – διάστημα – αναλώσιμος – συλλέκτης

10. Ποια τετράδα περιέχει ομόρριζες αντίστοιχες των ἐστῖαν - ἐννομώτατα – κρίσιν - ἀδικώτατοι:

- α. ανέστιος – διανομή – αντικρίζω – υπόδικος
- β. συνεστίαση – συνωμοσία – υποκρίνομαι
- γ. εστιατόριο – απονέμω – συγκριτικός – εκδίκηση
- δ. άξεστος – αντινομία – συγκεκριμένος – αυτοδικία

11. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με λέξεις των οποίων το α ή β συνθετικό θα είναι η λέξη σῖτος:

- α. Μια εκτεταμένη περιοχή που παράγει σιτάρι ονομάζεται
- β. Η έλλειψη τροφίμων από καταστροφή της σοδειάς ή λόγω πολιορκίας μιας πόλης ονομάζεται
- γ. Σε πολλές φτωχές χώρες πολλοί άνθρωποι πεθαίνουν από
- δ. Στο στρατό η ομαδική χρήση φαγητού ονομάζεται
- ε. Σε κάποιες περιοχές οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν προβλήματα.
- στ. Το σιτάρι, το κριθάρι, η σίκαλη ονομάζονται με μια λέξη